Professor Dr. Sophus Bugge. En biografisk Skizze

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna biografiska skiss över Sophus Bugge i frakturstil,ett särtryck ur Skilling-Magazin N:o 45 og 46, författad av Ingvald Undset (1853-1893) har digitaliserats i mars 2011 av Nasjonalbiblioteket i Oslo och anpassat för Projekt Runeberg i maj 2017 av Ralph E.

J. H(udlet.)

Sophus Bugge.

Christiania 1880.

Profesor Dr. Sophus Bugge.

En biografisk Skizze

Af

I. U.

Christiania. W. C. Fabritius's Bogtrykkeri. 1880.

Særtryk af »Skilling-Magazin« No. 45 og 46

Af 50 Expl. No .....

Den Mand, hvis Billede vort Blad idag bringer, har allerede længe hørt til vort Universitets ypperste Prydelser, og dog staar han endnu først i sin mest blomstrende Alder. Naar vi vil pege paa, hvad vort Lands Videnskab har udrettet af mere fremtrædende Betydning for den almindelig europæiske Videnskabelighed, nævne vi dette Navn blandt de første; der er vel neppe hos os for Tiden nogen Universitetslærer, der mere end Bugge har beriget sin Videnskab med skjønne Frugter, der mere har brudt helt nye Baner paa forskjellige Omraader; vi har vel heller ikke nu noget Navn, der er kjendt i saa vide Kredse, og som har en saa god Klang overalt i den videnskabelige Verden.

Elseus Sophus Bugge er født i Laurvik den 5te Januar 1833, hvor Faderen, Alexander B., var en anseet Kjøbmand. I Laurvik gjennemgik B. den derværende Middelskole; da denne ej kunde bringe sine Elever helt frem til Universitetet, maatte han søge privat Dimission, og blev saa i 1848 Student, kun 15 Aar gammel; hans Dimissor var senere Lektor og Rektor Joh. Friis. Allerede tidlig havde Bugges sjeldne Begavelse fundet sit Felt, og da han til Embedsstudium valgte Filologien, kunde han i højere Grad, end det falder i de Flestes Lod, følge et udpræget naturligt Kald. En ung Mand med Bugges rent videnskabelige Begejstring og Begavelse kunde imidlertid naturligvis ikke indskrænke sig til Examensstudiernes slagne Landevej; — fuld af Mod og store Planer gav han sig strax ifærd med Sprogvidenskabens store Spørgsmaal paa dens forskjellige Felter. Temmelig snart fandt han dog i den sammenlignende Lingvistik det rette Gebet for sine Arbejder, og allerede ganske ung kunde han her fremlægge smukke selvstændige Arbejder, der strax henledede Opmærksomheden paa ham og vidnede om det sikre og modne Standpunkt, han allerede indtog som Forsker, som ogsaa om hans sjeldne og lykkelige Begavelse. I 1851 trykkes i Langes Tidsskrift for Videnskab og Literatur hans første Afhandling (»Om Consonantovergange i det norske Folkesprog«). Allerede i det følgende Aar indleverede han til Kuhn's

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung en Afhandling: »Zur Erklärung der oskischen Sprachdenkmäler«; i 1853 tryktes sammesteds af ham en anden Afhandling: »Umbrisches«. I disse Arbejder leverede den neppe 20-aarige Bugge de værdifuldeste Bidrag til Behandlingen af disse olditaliske, med Latinen nærbeslægtede, Sprogarter, hvis Studium netop for Alvor var begyndt; specielt var de umbriske Sproglevninger ganske nylig for første Gang gjort fuldt tilgjængelige for Videnskaben ved det epokegjørende Værk af Kirchhoff og Aufrecht: »Die Umbrischen Sprachdenkmäler«; til dette Værk leverede nu Bugge i den anden af de ovennævnte Afhandlinger en Række værdifulde Tillæg og Berigtigelser. Under sine Studier ved Universitetet herhjemme hørte Bugge foruden Lærerne i klassisk Filologi ogsaa især Munch og Keyser; ved disses Forelæsninger over vort gamle Sprog og vor gamle Literatur var han en af deres ivrigste Disciple, og kom til at staa i et nært Forhold til begge disse vore saa højtfortjente Lærde. I 1857 tog B. den filologiske Examen, og i det følgende Aar tiltraadte han med Stipendium en Udenlandsrejse, paa hvilken han i længere Tid opholdt sig i Kjøbenhavn, hvor han hørte Westergaards Forelæsninger over Sanskrit, og hvor han kom til at staa i et nært Forhold til den berømte Madvig. Paa Rejsen var han ogsaa en lang Tid i Berlin, hvor han især hørte Sanskritologen Weber og Stormesteren paa den germaniske Sprogforsknings Omraade, Jacob Grimm. I 1859 blev han, endnu førend han vendte hjem, Universitets-Stipendiat i indoeuropæisk Sprogvidenskab og Sanskrit. I 1864 blev han udnævnt til extraordinær Lektor i sammenlignende indoeuropæisk Sprogvidenskab og Oldnorsk; den ydre Foranledning blev givet, idet Bugge var nær ved at benytte en Lejlighed, som tilbød sig, til at opnaa en Professorstilling i nordiske Sprog ved et af Broderlandets Universiteter (Lund); men da greb det akademiske Kollegium Sagen an med Energi og udvirkede en kongelig Resolution, hvorved det nævnte extraordinære Embede oprettedes for ham herhjemme, og hvorved altsaa lykkeligvis hans sjeldne Evner og Arbedekraft bevaredes for Fædrelandets Videnskabelighed og for vort eget Universitet. I 1866 gik han fra Lektor over til Professor.

Vi skal her forsøge at give en Udsigt over Bugges videnskabelige Virksomhed og hans literære Arbejder paa de forskjellige Punkter af det store Omraade, som hans Forskninger har strakt sig over. Denne Udsigt kan imidlertid her kun blive temmelig kort; vi maa indskrænke os til at omtale det Væsentligste. En fuldstændig Fortegnelse over B.s Skrifter indtil 1877 vil findes i Festskriftet i Anledning af Upsala Universitets 400-Aars Jubelfest, hvor han som Æresdoktor har meddelt Oplysninger om sin literære Virksomhed.

B.s første literære Arbeide var som anført en Afhandling i germanisk Sprogvidenskab; paa dette Omraade har han vedblivende arbejdet og leveret en Mængde fortrinlige Afhandlinger som Resultater af sine Forskninger. Det er ikke blot vort eget ældre Sprog, som han har behandlet; ogsaa om andre gammel-germaniske Sprog har han skrevet, saaledes om gothisk, oldhøjtydsk og især angelsaksisk; i flere Arbejder har han her belyst hidtil dunkle eller fejlagtige Ord og Steder i Beowulfdigtet og andre oldengelske Sproglevninger. Men vort eget gamle Sprog og vor gamle Literatur har dog især været Gjenstand for hans Studier. Allerede under sit Ophold i Kjøbenhavn i 1858 gjennemgik han Haandskrifterne til det mærkeligste Værk i vor gamle Literatur, Sæmunds eller den ældre Edda, og i 1867 udkom hans Udgave af denne mærkelige Samling af mythisk-heroiske gamle Digte: **Norrœn fornkvæði**. Denne Bugges Udgave er nu Hovedudgaven, og i dens udførlige Fortale har B. endelig løst Spørgsmaalene medHensyn til det indbyrdes Forhold mellem de Haandskrifter, hvori Digtene er os bevarede; specielt har han endelig godtgjort, at de mange levnede Papirhaandskrifter ikke gaa tilbage til nogen selvstændig Kilde, forskjellig fra de levnede Pergaments-Bøger. I de udførlige Anmærkninger er det hele textkritiske Apparat lagt tilrette, og Bugges Skarpsind og dybe Kundskaber har vel bragt vort Kjendskab til disse mærkelige Digtes Text og rette Forstaaelse videre fremad end nogen anden Eddaforsker. I Aarbøger for nordisk Oldkyndighed gav han i 1869 et »Efterslæt« til Udgaven; da den første Udgave nu vel snart vil være udsolgt, forbereder B. en ny Udgave, der vil blive ledsaget af et udførligere Apparat til Digtenes Fortolkning end den første, og i hvilken han altsaa ogsaa faar Anledning til at meddele de rige Frugter, som hans Edda-Studier siden 1867 har bragt. En Prøve af Forarbejderne til den nye Udgave, som han i 1876 leverede i Höpfner og Zachers »Zeitschrift für deutsche Philologie« (**Hamðismál**) har givet rige Løfter om Alt, hvad Videnskaben vil kunne høste af den, og gjort alle Fagmænd længselsfulde efter, at dens Udgivelse ej maa lade vente for længe paa sig.

I nær Forbindelse med hans Edda-Udgave maa ogsaa nævnes hans Udgave af de sagnhistoriske Sagaer, der

tildels er forfattede efter gamle Digte og tildels har opbevaret os Dele af saadanne, der ellers ej kjendes. Til denne Udgave mangler endnu Fortale og Indledning, hvori skal gjøres Rede for disse Sagaers Forhold til de gamle Digte; særlig for Hervarar-Sagas Vedkommende har B. lejlighedsvis meddelt de interessanteste Resultater; man maa haabe, at han snart maatte faa Anledning til ved disses Offentliggjørelse at afslutte hin Udgave.

I forskjellige Afhandlinger har B. ogsaa belyst andre af vore gamle literære Mindesmærker (»Bemærkninger om den i Skotland fundne latinske Norges Krønike«; »Biskop Bjarne Kolbeinssøn og Snorres Edda«; i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1873 og 1875); ligesom han er en af de første nulevende Kjendere af hele den gamle Literatur, saaledes er han utvivlsomt den første Kjender af hele dens poetiske Del; ogsaa til en Mængde af de i Sagaerne forekommende Skaldevers har han foretaget de skjønneste og skarpsindigste Textforbedringer og fundet slaaende Fortolkninger, hvilke imidlertid endnu kun lejlighedsvis og for den største Del endnu slet ikke er offentliggjorte.

Det dunkle og saa meget omstridte Spørgsmaal, om Eddadigtenes Ælde og Oprindelse har naturligvis altid levende maattet interessere og beskjæftige B. Medens f. Ex. Keyser troede, at de mythiske Digte var blevne til paa en Tid, da Hedenskabet hos vore Fædre stod i sin skjønneste Blomstring, og var tilbøjelig til at antage, at f. Ex. **Völuspá** kunde skrive sig fra det 5te til 6te Aarhundrede, — en Mening, som endnu hyldes af nogle danske og islandske Forskere, — har Kritiken i den senere Tid stadig været tilbøjelig til at trække dem meget længere ned i Tiden. Bugge har stadig med stor Forsigtighed bevæget sig paa dette Punkt, hvor Materialierne til en videnskabelig Afgjørelse er saa sparsomme. Stor Opsigt vakte et Foredrag af B. ved det nordiske Filologmøde i Kjøbenhavn i 1876: »Bidrag til det norrøne Sprogs og den norrøne Digtnings Historie, hentede fra Verslæren.« Han aabnede her en helt ny Vej og førte Undersøgelsen ind paa et aldeles sikkert Grundlag. Gaaende ud fra de Resultater, som han ved sine Forskninger over det nordiske Sprog i den ældre Jernalder havde vundet, Forskninger som nedenfor skal nærmere omhandles, fandt han, at de ældre Sprogformer ej passer i det Verselag, hvori Digtene nu er saa fast støbte, og han kunde som Resultat af disse Undersøgelser fastslaa, at intet af de gamle Digte kan have existeret i den os overleverede bundne Form, saalænge den ældre Jernalders Sprogform endnu herskede; denne Tidsgrænse satte han dengang endnu saa langt tilbage som ved Aar 700. Det kan trygt siges, at der ved hint Filologmøde ikke fremkom Noget, der i den Grad var nyt og slaaende som disse Bugges Resultater; Oppositionen var ogsaa kun mat, og de Fleste var vel enige om, at de fremførte Resultater med det samme var for Videnskaben erobrede og fastslaaede nye Sandheder.

I den nærmeste Sammenhæng med Spørgsmaalet om Eddadigtenes Tilblivelse staar Spørgsmaalet om Oprindelsen til det mythiske Stof, som gjennem dem er os overleveret. Det er paa dette Omraade, at B. i forrige Aar i et Foredrag i Videnskabs-Selskabet Tilfældigvis netop Aarsdagen før disse Linjer skrives (31te Oktober). offentliggjorde sin store og epokegjørende Opdagelse, vel den største og for vor hele Opfatning af den nordiske Oldtid mest gjennemgribende, som nogensinde er gjort i den nordiske Oldtidsvidenskab. Medens Nogle i den rige nordiske Mythologi hidtil havde seet noget oprindeligt fællesgermanisk, der var bevaret i Norden, men for største Delen helt tabt hos de sydligere Stammefrænder, Andre og endnu Flere havde betragtet den væsentligst som Frugterne af en rig og særegen nordisk mythedannende Udvikling, tilhørende en Tid, da Nord- og Syd-Germanerne allerede havde skilt sig ud fra hinanden, fremsætter B. en helt ny Opfatning, som neppe Nogen endnu havde anet. Hele denne rigt udviklede Mythologi, som foreligger i de gamle Digte, er ikke vore Forfædres Religion, i hvilken de levede og døde; den er en Kunst-Mythologi, en mythologisk Digtning, en literær Udvikling, tilhørende Hedenskabets Opløsnings- og Forsaldstid. Det Stof, som den overleverer os, er kun for en mindre Del Levninger af, hvad der virkelig var vore Fædres religiøse Tro og Gjenstand for deres Dyrkelse i en Tid, da Hedenskabet endnu stod ved Magt hos dem; det allermeste er nordiske Omformninger og Omdigtninger af et helt fremmed Stof. I Vikingetidens bevægede Periode kom nordiske Mænd vidt om ved Nordsøens Kyster; i kristne Lande i Vesten traf de stadig paa kristne Mænd, og hørte af dem jødisk-kristelige Legender og Fortællinger,græsk-romerske Sagn i de halvvejs Eventyr-Former, hvori disse levede i Middelalderen. Dette Stof tilegnede Nordboen sig og omformede det i nordisk Dragt, kombinerede og støbte sammen, assimilerede det tildels med hjemlige mythiske Forestillinger og Sagntræk; Skaldene hos de nordiske Vikingehøvdinger bandt det

saaledes modtagne i Kvadenes faste Form; disse Digte blev bragte i hjem til Norden og blev snart spredte rundt om, almindelig kjendte og folkelige: det rige brogede Indhold, med Fortællinger om Kampe og store Bedrifter, iklædte en hjemlig Dragt, tiltalte Nordboens fantasifulde Sind. Hele denne rige Digtning er altsaa nordisk, fordi den klinger os imøde i nordisk Sprog, og fordi nordisk Aand har givet den sit Præg, men dens Stof er i det væsentlige fremmed, hentet fra mange forskjellige Kilder og frit behandlet og omstøbt.

Man vil forstaa, hvor aldeles epokegjørende denne Opdagelse er for vort hele Syn paa den nordiske Oldtid. At den er rigtig, at den fører mod Sandhed, kan ikke være tvivlsomt; i mange Detaljer vil der være Rum for Tvivl og mulige Fejltagelser, men det hele store Resultat vil blive staaende, det er en videnskabelig Erobring af første Rang. Opdagelsens Sandhed fremlyser allerede af, hvor simpelt og naturligt det Hele saa bliver; før stod denne rigt udviklede Mythologi, som islandske Skindbøger i gamle Digte havde opbevaret os, som noget saa gaadefuldt isoleret inden den germaniske Verden; hvor næsten uforklarligt var det ikke, at en Religion, der skulde være saa ældgammel og oprindelig hos den germaniske Stamme, hos dens yderste og yngste Skud var opbevaret i en saadan Rigdom, medens alle de andre germaniske Folk rent skulde have glemt sine gamle Guder, uden i sine Sagn at have reddet Mindet om dem ind i sin kristelige Tid. Bugges Opdagelse belyser nu Forholdet saa klart; den bringer os fra det literære Omraade fuldstændige Paralleller til, hvad Arkæologien har oplyst om den materielle Kultur. Vikingetidens ejendommelige nordiske Kultur, der før syntes at optræde saa pludselig og staa saa isoleret, at man for at forklare dens Tilstedeværelse antog nye Folkeindvandringer fra østligere ukjendte Egne, viser sig nu at være skudt og sammenvoxet af mange kjendte Rødder: i den tidligere hjemlige Kultur indplantedes Spirer fra de mere udviklede sydligere og vestlige germaniske Kulturer, fra Vestens keltiske Kultur i Irland og Skotland, og ogsaa fra andre Steder; Vikingetidens mægtige Bølgeslag var Kræfter, der lod al Udvikling skyde Fart; Alt spirede hurtigt, og i Løbet af en mærkelig kort Tid var en stor Kulturepoke gjennemført; der fremtræder noget nyt og ejendommelig nordisk, som dog viser sig at være Omformninger og Sammenstøbninger af fremmed Kulturstof. Gjennem B.s Opdagelse lære vi nu at se den samme naturlige historiske Sammenhæng og Udvikling ogsaa paa det literære Omraade; det Gaadefulde og Uforklarlige svinder bort.

Der vil dog utvivlsomt rejse sig en livlig Diskussion i den videnskabelige Verden, naar det Værk, hvori B. offentliggjør sine Undersøgelser og deres store Resultater, nu med det første foreligger. For Mange vil den nye Synsmaade falde tungt for Brystet; der er jo den Dag idag dem, for hvem den nordiske Mythologi er en Troessag næsten en væsentlig Del af deres Kristendom, hvis hele Livssyn er stærkt bestemt af en Tro paa en exceptionel verdenshistorisk Plads for de nordiske Folk i Oldtid og i Fremtid. Saa vil nok ogsaa mange Tydskere gjøre Modstand, idet de ikke vil give Slip paa sin Anpart i den »urgermaniske« Skat, som Norden skal have bevaret i de gamle Digte; der er vel endnu Mange, der gjør Simrock’s Ord til sine, naar han i sin »Deutsche Mythologie«, hvor Eddalæren hel og holden inkorporeres, paa Titelbladet som Motto sætter: »Dies ist unser, so laßt uns sagen und so es behaupten.« Men den ved B. erobrede Sandhed vil kun gaa styrket og renset ud af Diskussionen. Det kan, som et Bevis paa at B.s nye Syn paa de gamle Digte er det rette, her anføres, at Dr. Bang, uafhængig af B., ogsaa var bleven opmærksom paa den stærke Lighed mellem **Völuspá** og de saakaldte Sibyllinske Orakler (oldkristelige Digte, der i halv hedensk Indklædning søgte at smugle kristelige Forestillinger ind imellem de dannede Hedninger); Lighederne er saa gjennemgaaende, at der ej kan være Tvivl om, at det nordiske Digt er bleven til som en Efterligning af hine gamle kristelige Digte. — For en den nordiske Oldtid beundrende national Bevidsthed vil det ej kunne falde tungt at tilegne sig den nye Lære; vi kan netop gjennem den saa meget mere beundre vore Fædre, der var istand til en saadan literær Bedrift, til at skabe en saa rig og skjon Digtning ud af alt det fremmede Stof, til fra sine Vikingetog at bringe hjem et saa rigt Bytte, og til at bearbejde og omstøbe det saaledes i nordisk Aand, at vi endnu den Dag idag kan nyde det og med Stolthed pege derpaa.

Idet vi nu gaa over til at betragte B.s Virksomhed paa et andet Felt, tage vi det, som ligger nærmest op til det, hvorom her har været Tale. Ingen kjender som Bugge vore Folkeviser, og Ingen har arbejdet mere med dem end han, og beriget disse Studier med skjønnere Resultater. Allerede fra sine første Studieaar kastede han sig med Iver over Studiet af de folkelige Digte; allerede i 1854 trykte han i Langes Tidsskrift en Afhandling:

»Mythologiske Oplysninger til Draumekvædi«. I flere Sommere rejste han, tildels med offentligt Stipendium, omkring i flere Dele af vort Land, især i Thelemarken, for at indsamle og optegne Digtninger af Folkemunde, og han gjorde en rig Høst. I 1858 udgav han en Samling »Gamle norske Folkeviser«; i det følgende Aar meddelte han i et Tidsskrift (Barfods »Folke«) nogle flere; den største Del af Udbyttet fra sine Reiser har han dog endnu ej publiceret. I Svend Grundtvigs store Udgaver har han i Anmærkningerne til Bind 2—4 meddelt en Rigdom af kritiske og sammenlignende Bemærkninger, der giver et Indblik i hans dybe og omfattende Studier paa al Folkedigtnings Omraade, oghvorved han har bragt vort Kjendskab til de nordiske Folkeviser mægtigt fremad. Fornylig har han i et dansk Lejlighedsskrift (»Det philologisk-historiske Samfunds Mindeskrift 1854—1879«) meddelt en interessant Afhandling, »Bidrag til den nordiske Balladedigtnings Historie«, i hvilken han paaviser, hvorledes den bekjendte danske Vise om Marsk Stig er en Omformning af en tydsk Vise om Ermanrik og hans Marsk Siebeke, samt hvorledes det Stof, der ligger til Grund for en vidt udbredt Vise om en Kvinde, der dræber sin Bejler Olevern, er den bibelske Fortælling om Judith og Holofernes. Det er almindelig bekjendt, at B. i lang Tid har forberedt en stor samlet Udgave af Norges gamle Folkeviser, og at han har liggende storartede Materialier til dette Værk; maatte han faa Anledning til snart at lægge Haand paa Udgivelsen!

Vi komme nu til et andet Gebet af nordisk Oldtidsvidenskab, hvor B. ogsaa har bragt Videnskaben længere fremad end nogen Anden, og hvor han ogsaa staar ubestridt som den første Autoritet. I talrige Arbejder har B. behandlet de gamle nordiske Runeindskrifter, berigtiget Forgjængeres Fejltagelser, tolket hvad Ingen før har kunnet forstaa, og brudt helt nye Baner. Særlig maa her fremhæves hvorledes det var B., som gav Nøglen til en rigtig Opfatning af den ældre Jernalders Runeindskrifter og først rigtig tolkede de vigtigste af dem. Disse ældste Indskrifter, i et længere og rigere Alfabet end de senere nordiske, var tidligere af nordiske Lærde anseede for tyske eller angelsaxiske. P. A. Munch, der mere end nogen af de ældre Forskere førte Studiet af dem fremad mod rigtige Fortolkninger, ansaa dem for gothiske, og fandt i deres Tilstedeværelse i Danmark og det sydlige Sverige og Norge et Bevis for sin Theori om en gothisk forhistorsk Befolkning i det sydlige Skandinavien. Prof. Stephens i Kjøbenhavn satte sig den Opgave færlig at belyse disse ældste Indskrifter; i sit store og fortjenstfulde Værk »**Old northern runic monuments**« samlede han Materialet og gjorde det fuldt tilgjængeligt for Videnskaben; han var den første, der hævdede den nu almindelige Mening, at disse Indskrifter ikke er tydske eller gothiske, men ægte nordiske, fra en ældgammel Tid, fra det Tidsrum, som Arkæologerne omfatte med Betegnelserne ældre Jernalder og Mellemjernalderen. Men i sine Tolkninger af disse Indskrifter var han ikke heldig; han finder i dem et besynderligt oldnordisk Sprog, der i flere Henseender minder om angelsaxisk, og i hvilket han søger en Støtte for sin Theori om, at Angelsaxerne var et nordisk, ikke et nedertydsk Folk, en Theori, med hvilken han dog vel nu staar alene. Det var Bugge forbeholdt at give Nøglen til disse Indskrifters rigtige Læsning og til først korrekt at opfatte og belyse deres sproghistoriske Stilling. Den mest bekjendte af disse ældre Indskrifter er vel den, der fandtes paa det ene af de berømte slesvigske Guldhorn; af denne var der tidligere fremkommen en hel Literatur af Fortolkningsforsøg. I 6te Bind af Tidsskrift for Philologi og Pædagogik gav nu B. i 1865 i en kort Notits sin Læsning af Indskriften, og hermed var Nøglen givet; i de to følgende Bind af samme Tidsskrift leverede han saa »Bidrag til Tydning af de ældste Runeindskrifter«, hvori en hel Række af de vigtigste Indskrifter tolkedes; i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed leverede han i 1870 en Afhandling: Lidt om de ældste nordiske Runeindskrifters sproglige Stilling«. Disse Indskrifter vise os, ifølge B., et nordisk Sprog paa et meget tidligt Udviklingstrin; sammenlignet med Vulfilas gothisk viser dette nordiske sig i flere Henseender mere, i andre lidt mindre antikt. Det giver os netop de Sprogformer, som det senere nordiske Sprog i de yngre Runeindskrifter og i Literaturen sproghistorisk forudsætter; Sproget er derfor specielt oldnordisk, den Sprogform, af hvilken senere nordisk med dets Forgreninger oldnorsk-islandsk, oldsvensk og olddansk, har udviklet sig. De yngre Sprogforskere har helt sluttet sig til Bugges Opfatning, i Danmark saaledes fremfor alle de fremragende Lærde, Vilh. Thomsen og Ludv. Wimmer, af hvilke især den sidste har viet Runologien indgaaende Studier, og i sine Fortolkninger af de ældste Indskrifter i det Hele har sluttet sig til B. Ogsaa paa det runologiske Omraade har saaledes B. gjort en stor videnskabelig Erobring. ·

I mange mindre Afhandlinger har B. tolket enkelte Indskrifter eller egne Grupper af saadanne, f. Ex.

»Bemærkninger om Runeindskrifter paa Guldbrakteater« (i Aarbøger 1871). I de sidste Aar har han i flere Afhandlinger behandlet nogle af de mærkeligste svenske Indskrifter, saaledes »Tolkning af Runeindskriften paa Røkstenen i Østergøtland« (i **Antikvarisk Tidskrift för Sverige, Del V**), et genialt og glimrende Arbejde, hvori denne Nordens længste Runeindskrift evident fortolkes i sit hidtil uforstaaede og dunkelt poetiske Indhold. Med Stipendium af det svenske Antikvitets-Akademi har B. for nogle Aar siden berejst flere Dele af Sverige for at undersøge de mærkelige og vanskelige Indskrifter i Versform; ligeledes har han og arbejdet med de mærkelige Helsing-Runer. I vort Universitets Festskrift til Upsala Universitets 400-Aars Jubelfest i 1877 skrev B. »Runeindskriften paa Forsa-Ringen«, hvori en mærkelig Indskrift paa en Kirkedørsring forst rigtig fortolkes; den giver Bestemmelser om Bøder for Undladelse af Tiendens Betaling, og er den ældste Optegnelse i Norden af Retsbestemmelser. I en Opsats om »**Runeindscriften på marmarlejonet fra Piræus**« har B. ogsaa først givet en rigtig Vurdering af dette interessante Monument, som nu staar i Venezia; tidligere troede man der at læse om Harald Haardraades og hans Væringers Bedrifter; B. godtgjør nu, at Indskriften maa være huggen af svenske Mænd, sandsynligvis fra Upland, omkr. Midten af 11te Aarh; selve Indskriften vil neppe mere kunne læses.

B. har forberedt og for en stor Del liggende færdigt til Pressen et Værk over alle norske Runeindskrifter; han vil derigjennem lægge det faste Grundlag for vort Kjendskab til de ældste Levninger af vort Fædrelands Sprog; maatte det ej vare forlænge, før B. lægger denne Hovedhjørnesten til vor norske Sprogvidenskabs Bygning.Vi har ovenfor omtalt, hvorledes nogle af Bugges aller første videnskabelige Arbejder behandlede de olditaliske Sprogarter oskisk og umbrisk. I en hel Række Afhandlinger har B. ogsaa senere meddelt Resultater af sine Stadier paa disse gamle Sprogs Omraade; de fleste af disse Arbejder har været offentliggjorte i det nævnte Kuhns Zeitschrift; i 1878 udgav vort Videnskabsselskab ogsaa et særskilt Værk af B., »Altitalische Studien«. Disse B.s Arbejder har overalt i den lærde Verden vundet den største Anerkjendelse, og B.s skarpsindige og lærde Fortolkninger af mange af de Indskrifter, hvori de sparsomme Levninger af disse Sprog er os opbevarede, har væsentlig beriget Videnskaben med nye Erkjendelser. Ertstavlerne fra Eugubio, den vigtigste af de umbriske Indskrifter, er saaledes gjentagne Gange behandlede af B., og han har givet den rette Forklaring af meget, som tidligere enten var uforstaaet eller fejlagtig fortolket; den vigtige oskiske Indskrift fra Bantia, der indeholder en gammel Byret, er ogsaa belyst af B. i dunkle Punkter. — I Sammenhæng med disse Arbejder over de gammelitaliske Dialekter maa ogsaa nævnes B.s Afhandlinger om græsk og latinsk Etymologi, i det anførte Tidsskrift og i G. Curtius's »Studien zur griech u. latein. Gram.« o. a. St.; han har givet mange helt nye og slaaende Forklaringer af forhen uforstaaede Ord og Ordformer. — B. har ogsaa beskjæftiget sig med det etruskiske Sprog, der hidtil synes at have trodset alle Fortolkningsforsøg, og som da ogsaa har været Gjenstand for de mest forskjellige Opfatninger. Da Corssens store Værk »Ueber die Sprache der Etrusker« for nogle Aar siden udkom, leverede B. en Anmeldelse deraf i Jenaer Litteraturzeitung (1875, Art. 259). Corssen troede som bekjendt at have paavist, at Etruskisk er et indo-europæisk Sprog, der dog indtager en helt egen Plads mellem de andre italiske Sprog; i den nævnte Anmeldelse slutter B. sig til ham i Hovedresultatet men er meget uenig med ham i hans fleste Fortolkninger og leverer en Mængde af sine egne Ideer, der, som Alt hvad der kommer fra ham, er ingeniøse og synes slaaende. Siden det nye Værk af Wilh. Deecke er udkommet, hvori Corssens Resultater synes helt omstødte, har B. endnu ikke udtalt sig mere om dette dunkle Spørgsmaal.

I Forbindelse med B.s Forskninger paa de olditaliske Sprogs Omraade maa her ogsaa omtales hans Studier over den nordiske Runeskrifts Oprindelse. Sine Resultater desangaaende har han i Korthed meddelt i vort Videnskabsselskabs Forhandlinger i 1873. B. tror, at den ældre længere Runerækkes Alfabet er udviklet etsteds i Alpelandene af det ældre latinske Alfabet i en Form, hvori dette anvendtes af nordetruskiske Folk, eller ialfald under Indflydelser fra de nordetruskiske Alfabeter. Wimmer har senere fremsat en noget afvigende Mening, at det er den første Keisertids romerske Skrift, der ligger til Grund for Runerne; Spørgsmaalet kan endnu ej ansees for afgjort; der synes at være adskilligt, som taler for Bugges Anskuelse, og det vil være af stor Interesse at se hans Studier over dette interessante Emne lagte frem i deres hele Sammenhæng.

I den senere Tid er B. ogsaa optraadt som Romanist og har leveret yderst værdifulde Bidrag til fransk og almindelig romansk Etymologi. Hans Arbejder herover er udkomne i det af Meyer og Gaston Paris udgivne

franske Tidsskrift **Romania** (Bd. III og IV). Endelig kan nævnes, at B. ogsaa har skrevet om Zigeunernes Sprog (»Vermischtes aus der Sprache der Zigeuner«, i Kuhn u. Schleichers Beiträge, I.).

Ved sin dybe Interesse for de olditaliske Sprogarter er B. ogsaa kommen til med særlig Iver at studere Gammellatin, og den Forfatter, han da mest har beskjæftiget sig med af den latinske Literatur, er bleven den gamle Komedieskriver Plautus. Her har han ikke blot leveret lingvistiske Bidrag paa Etymologiens og Ordforklaringens Omraade; han har indgaaende beskjæftiget sig ogsaa med den rent filologiske Kritik og Hermeneutik; men dette forudsætter et indgaaende Studium ej blot paa denne enkelte Forfatters Omraade, men de grundigste og alsidigste filologiske Studiet. I mange Afhandlinger har B. leveret textkritiske Bidrag til Plautus (i Tidsskr. f. Philol. og Pædag. Bd. VI, VII; i »Philologus«, Bd. 30 og 31; i Fleckeisens »Jahrbücher«, 1872, o. fl. St.); i 1873 besørgede han en egen Udgave af **Mostellaria**, med en fortrinlig Oversættelse af Gjertsen; Udgaven udkom som Festskrift til Professor Auberts Embedsjubilæum, og Stykket blev ved samme Lejlighed opført af vore Filologer. For at give et Bevis paa, hvor højt Værd disse B.s plautinske Arbejder tillægges ude i det lærde Europa, anføre vi her blot følgende Citat af et af de mest anseede tydske filologiske Tidsskrifter: »— — — vi vende os til den udmærkede Kritiker Sophus Bugges Emendationer, rige paa nye og geniale, undertiden maaske noget dristige Tanker« (Bursian's Jahresbericht I, 1873).

Vilde man forsøge i Almindelighed at karakterisere Bugges Arbeider og nærmere at angive det centrale i hans Begavelse, maatte særlig følgende Momenter fremhæves. Hans dybe og omfattende Lærdom, der gjør ham til Herre over alt, hvad der før ham er udrettet paa de Felter, hvor han bevæger sig; hans gjennemtrængende Kritik, hvormed alle Forgjængeres Arbeider prøves og vejes; den faste, nøgterne, sandt videnskabelige Methode, hvorefter Materialierne tilvejebringes og ordnes, den sjeldne Kombinationsevne, med hvilken de forskjellige Traade, der lede henimod den søgte Erkjendelse, gribes og følges; — og saa fremfor alt den lykkelige Divinationsevne, hvormed hans Aand som en Ørn slaar ned just paa det rette Punkt og finder den søgte Sandhed. Denne glimrende og sjeldne Evne til ligesom at ane, hvor Sandheden ligger, og til saa dristig at slaa ned og hæve den op, er vel noget af det mest fremtrædende i B.s ejendommelige Begavelse; denne lykkelige Evne har Naturen givet ham i Vuggegave; men denne Evne er en rig Genialitet. Her er ej Tale om en Evne til ved et lykkeligt Slumpgreb at finde Skatte; gjennem lærd ogstrengt methodisk Arbejde naar han først frem, saalangt det faste Grundlag strækker, hen paa alle de Punkter, der omgive den Dunkelhed, hvori den søgte Erkjendelse skjuler sig; med disse gjennem det methodiske Studium vundne Faktorer arbejder saa hans Ingeniums skjulte Kræfter; saa skjærer et Lynglimt gjennem Dunkelheden, viser ham det søgte, og Sandheden er funden. Og naar han saa fremstiller sit Fund, bliver man slaaet af, hvorledes det kaster klart Lys over det hele, og hvor ligefrem og simpel den hele Sammenhæng saa bliver; derfor bliver det ogsaa oftest saa selvindlysende, at det fundne er det rette.

Klarest fremtræder maaske B.s ejendommelige Begavelse i hans konjekturalkritiske Arbejder, og hvor han optræder som Indskriftfortolker, hvad enten det gjælder olditaliske Indskrifter eller Runer. Vi anføre her et Par Exempler paa hans ingeniøse Læsningen som i Øjeblikket falde os ind. En Træstav fra den gamle Kirke i Vinje i Thelemarken bærer en Runeindskrift, som Ingen før B. havde magtet at tolke. B. læste paa den et Par drotkvædede Strofer, hvis Indhold dog var dunkelt. Navnlig voldte Ordene **Grettis sótt**, d. e. »Ormens Sygdom«, Vanskelighed. Men dette Udtryk maatte, forstod B., være en Kjenning (poetisk Omskrivning) for **vetr**, Vinteren, der lægger Ormen i Dvale; men dette Ord **vetr** maatte ved en Kunstlethed være sat i Stedet for et andet ligelydende Ord, der betyder »Noget«, og det var netop et saadant Ord, som Meningen krævede; ved det blev den hele Sammenhæng klar og simpel. Der skulde adskillig Opfindsomhed til hos den gamle Runerister, for at han kunde finde paa noget saa kunstlet, men en ganske anderledes sjelden Ingeniøsitet hos Fortolkeren, for at knække en saadan Nød. Et andet Exempel. I Læsningen af Røkstenens lange og dunkle Indskrift har B.s geniale Fortolkningsevne helt igjennem fejret en skjøn Triumf; der findes f. Ex. her en Linje, hvor Konsonanter er dyngede saaledes paa hinanden, at der ej kan læses Ord eller rimelige Lydforbindelser, og som derfor Ingen tidligere havde begrebet. B. fandt nu ud, at dette maatte være en Slags Lønruner, Chiffreskrift, og fandt ogsaa den rette Nøgle, idet han for hver Rune indsatte den, som i Runealfabetet følger umiddelbart efter.

En meget væsentlig Side af B.s videnskabelige Virksomhed har vi endnu ej berørt, hans Virksomhed som Forelæser. B. er, ved Siden af at udfolde en saa rig videnskabelig literær Virksomhed, ogsaa en af Universitetets ypperste og flittigste Forelæsere. Han har især læst over vor gamle Literatur, fornemmelig da over Edda, samt over vort gamle Sprogs Grammatik; men ogsaa de andre gammel-germaniske Sprog har han behandlet i sine Forelæsninger, saaledes gjentagne Gange gothisk (Vulfilas) og angelsaxisk (Beowulf). Fremdeles har han læst over nordisk Runologi, over de olditaliske Sprogarter, over Plautus's Komedier og over Sanskrit. Hans Forelæsninger udmærke sig ligemeget ved Lærdom, Selvstændighed og Grundighed som ved Fremstillingens Klarhed og Livfuldhed; de er derfor ogsaa stadig talrig besøgte af Filologerne. Ingen kan mere end B. interessere og rive sine Tilhørere med sig; hans Foredrag er altid baaret af den brændende Interesse og varme Begejstring, hvormed han selv driver sine Studier, og den unge Studerende bliver uvilkaarlig meddelt noget af denne Varme, som det Stof, der foredrages, endnu bevarer fra det Arbejde, hvorved det er bleven formet og dannet. Ingen Universitetslærer kan af sine Elever omfattes med mere Hengivenhed, Taknemmelighed og Beundring, end B. bliver omfattet; saa kan der heller ikke tænkes en elskværdigere Personlighed, mere beskeden og bramfri i sin Fremtræden, en Lærer mere velvillig mod sine Elever og mere imødekommende og hjelpsom, hvor han sporer særlig Interesse eller Begavelse.

B.s Lærdom og videnskabelige Evner har stadig været taget i Tjeneste af de videnskabelige Selskaber herhjemme, der arbejde paa Omraader, hvorover hans Studier har strakt sig. Han er saaledes eller har været Medlem af Bestyrelserne for det norske Oldskriftselskab, den norske historiske Forening, Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring osv. For Tiden er han sammen med Prof. Rygh og Provst Dr. Fritzner Medlem af den til Revision af Matrikelens Stedsnavne nedsatte Kommission

Selvfølgelig har lærde Selskaber i Mængde hædret B. ved at kalde ham til Medlem. Han er saaledes Medlem af Videnskabsselskaberne i Kristiania og Throndhjem (i det første er han Formand i dets historisk-filososiske Klasse), af **Vetenskapssocieteten** i Upsala, af **Vitterhets, Historie och Antiqvitets-Akademien** i Stockholm, af det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab i Kjøbenhavn, af det Königl. Bair. Akademie d. Wissensch. i München, af lærde Selskaber i Dorpat og Edinburgh osv. Ved Upsala Universitets Jubelfest i 1877 blev han kreeret til Æresdoktor. Netop i denne Tid holder han efter Indbydelse en Række Forelæsninger ved Upsala Universitet over sine epokegjørende nye Undersøgelser over vore gamle Mythers Oprindelse. Det kan her ogsaa anføres som et Bevis paa, hvor højt B. skattes som Videnskabsmand ogsaa udenfor vore egne Grændser, at i de sidste Aar har der stadig opholdt sig ved vort Universitet yngre svenske Videnskabsmænd, saavel fra Upsala som Lund, fornemmelig for at studere under B. og høre hans Forelæsninger.

I 1877 udnævntes B. til Ridder af St. Olafs-Ordenen.

Vi har her søgt i korte Træk at skizzere B.s rige og frugtbringende videnskabelige Virksomhed, der udgjør en saa væsentlig Del af norsk Videnskabeligheds Bedrifter i de sidste Aartier. B. staar endnu i sin bedste Alder; vi slutte disse Linjer med de varmeste Ønsker om, at der endnu længe maatte undes ham Liv og Kræfter til at arbeide, — til Held og Fremskridt for Videnskaben og til Ære for vort Universitet og vort Land.

*